

Podluzhna N.O.

Candidate of economics, Associate Professor,
Associate Professor Department of Management
Donetsk National Technical University, Ukraine

КОМПЛЕКСНІСТЬ ФАКТОРІВ ФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІКИ ЗНАНЬ: РЕГІОНАЛЬНИЙ АСПЕКТ

Систематизовано властивості знань та уточнено їх зміст у економічному та управлінському контекстах. Визначено чинники, що сприяють формуванню економіки знань на регіональному рівні. Уточнено сутність поняття «знаннєвий розвиток регіону».

Ключові слова: економіка знань, регіон, властивості знань, знаннєвий розвиток, чинники економіки знань, регіональна політика, інтелектуальний капітал, інноваційний капітал, людський капітал, інформація, економічний продукт, населення, оновлення знань, нагромадження знань, стратегія

Систематизированы состав и сущность свойств знаний, уточнено их содержание в экономическом и управленческом контекстах. Определены факторы, способствующие формированию экономики знаний на региональном уровне. Уточнено значение понятия «экономика знаний развитие региона».

Ключевые слова: экономика знаний, регион, свойства знаний, знаниевое развитие, факторы экономики знаний, региональная политика, интеллектуальный капитал, инновационный капитал, человеческий капитал, информация, экономичный продукт, население, обновление знаний, накопление знаний, стратегия

Білімнің қасиеттері жүйеленген және олардың мазмұны экономикалық және басқару контексттерінде көрсетілген. Аймақтық деңгейде білім экономикасының қалыптасуына ықпал ететін факторлар анықталды. «Аймақтың білімін дамыту» ұғымының мәні анықталды.

Түйінді сөздер: білім экономикасы, аймақ, білімділік қасиеттері, білімді дамыту, білім экономикасының факторлары, аймақтық саясат, зияткерлік капитал, инновациялық капитал, адам капиталы, ақпарат, экономикалық өнім, халық, білімді жаңартып, білімді жинақтау, стратегия

Вступ. Прискорення процесів переходу України до побудови економіки знань (далі – ЕЗ) змінюють пріоритети розвитку у всіх секторах національної економіки та мають креативно-інноваційну і цифрову основи зрушень в їх діяльності, що обумовлює зміну векторності регіональної політики, спрямованої на використання інноваційних і знаннєвих ресурсів. Отже проблема визначення сутності знань, їх властивостей та впливу на регіональні процеси прогресивного розвитку є актуальною в сучасних умовах. Не дивлячись на велику кількість публікацій, присвячених проблемі визначення ролі знань у розвитку національної та регіональної економіки, залишаються недослідженими питання визначення властивостей знаннєвих ресурсів, які сприяють розвитку на всіх рівнях управління та встановлення факторів, що зумовлюють регіональний знаннєвий розвиток. Тому метою дослідження є встановлення властивостей знань, які є корисними у процесах економічного прогресу, та систематизація факторів, які впливають на знаннєвий розвиток регіонів.

Об'єкт та методика. Об'єктом дослідження є процеси та чинники становлення економіки знань у регіонах України. Для вирішення мети використано методи узагальнення, спостереження та логіки для встановлення властивостей знань щодо можливості встановлення чинників, які впливають на формування економіки знань на певній території.

Результати досліджень. Отже, узагальнення існуючих підходів до розуміння сутнісних характеристик категорії «знання» дозволило виокремити основні їх властивості:

– загальні (невичерпність, нелінійність, нематеріальність, відносність, науковість, істинність, мобільність, поєднаність; багатофункціональність, багатоаспектність, міждисциплінарність);

- знання як інформаційне походження (людина приймає безпосередню участь у процесах створення та поширення знань; визначаються критичним осмисленням, переробкою, узагальненням інформації; набувають значущості за умови поширення інформації про них);
- знання як результат досвіду (являються результатом навчання і досвіду людини, зростання цінності та значущості при практичному використанні; систематизація та поступове нагромадження сприяють отриманню нових знань);
- знання як економічний ресурс (головний стратегічний ресурс підприємства, вагомий за матеріальні ресурси; цінність для соціально-економічного розвитку країни, її регіонів, суб'єктів господарювання й конкретних особистостей);
- знання як фактор виробництва (формують надсвідомість людини, дають їй поштовх для інтелектуального й професійного розвитку особистості; забезпечують психологічну рівновагу, зрілість та особистісний розвиток людини);
- знання як економічний продукт (створюють основу інтелектуальної власності підприємства, формують його людський капітал та потенціал; певний економічний унікальний продукт, ефективне використання якого сприяє зростанню конкурентоспроможності суб'єктів господарювання; здатність до комерціалізації завдяки систематизації корисних знань, їх структурування, узагальнення та поширення).

Визначені властивості знань забезпечують їх використання у регіональних процесах становлення ЕЗ. Тобто знання стають пріоритетом у визначенні векторів ефективної регіональної політики.

З метою підвищення рівня соціально-економічного розвитку на основі активізації процесів використання знаннєвих ресурсів було встановлено основні чинники, які впливають на формування ЕЗ на рівні регіону (табл. 1). Чинники було згруповано у дев'ять однорідних груп: природні, історико-

політичні, соціально-демографічні, інфраструктурні, професійно-кваліфікаційні, соціально-економічні й фінансові, науково-інноваційні, виробничо-підприємницькі та управлінські. Склад кожної групи розкрито конкретними показниками, що кількісно та якісно визначають ступінь впливу [17].

Таблиця 1

Систематизація чинників, які сприяють формуванню ЕЗ у регіонах України*

Група чинників	Склад чинників
1	2
Природні	Природно-кліматичні умови регіону Забезпеченість регіону стратегічними ресурсами Географічне розташування регіону, територіальна близькість до столиці країни та економічно розвинених країн Європи Ступінь господарської освоєності території регіону Площа території регіону
Історико-політичні	Культурна спадщина регіону та стан її збереження до сьогодення Традиції, навички й стиль життя населення регіону Політичне життя регіону, його активність Вплив зовнішніх чинників на розвиток регіону протягом всього періоду його існування
Соціально-демографічні	Природний рух населення регіону Структура населення за віком, статтю, рівнем освіти, місцем проживання, сферами зайнятості Інтенсивність міграційних процесів у регіоні, вектори руху населення Щільність населення регіону Рівень безробіття, неформальної зайнятості у регіоні
Інфраструктурні	Наявність та розвиненість транспортної, соціальної, інформаційної, інформаційно-комунікаційної інфраструктур у регіоні Забезпеченість регіону загальноосвітніми та позашкільними закладами, Забезпеченість закладами охорони здоров'я у регіоні Наявність бібліотек, архівів, музеїв, ступінь їх залучення до процесів оновлення, збереження та передачі знань
Професійно-кваліфікаційні	Забезпеченість регіону вищими та професійно-технічними закладами освіти Ділова активність населення регіону Якість робочої сили регіону, її професійно-кваліфікаційна й освітня структура Попит та пропозиція на робочу силу у межах регіону Ступінь забезпеченості населення регіону робочими місцями відповідної якості Професійна орієнтація молоді у регіоні Можливості для працевлаштування кваліфікованої молоді у регіоні Професійні особливості освіти дорослого населення

Соціально-економічні й фінансові	Соціально-економічний рівень розвитку регіону Економічна роль регіону у національній економіці Якість та рівень життя населення регіону Розвиненість соціальних зв'язків, соціальних мереж, соціального капіталу Середній рівень оплати праці у регіоні Рівень оплати праці високої кваліфікації у регіоні Рівень умов праці, забезпечення гарантій стабільної зайнятості у регіоні Соціальна відповідальність бізнесу і влади регіону Легкість відкриття та ведення бізнесу Пільгові умови кредитування для реалізації інновацій
----------------------------------	--

1	2
Науково-інноваційні	Науковий потенціал регіону, функціонування наукових установ, спрямованість їх діяльності Система й інструменти регіонального стимулювання суб'єктів господарювання до здійснення інноваційної діяльності, створення бізнес-ідей Розвиненість інноваційної інфраструктури Доступність і достатність інвестиційних ресурсів із різних джерел для здійснення інноваційної діяльності Залучення молоді до розв'язання проблем, пов'язаних із розробкою і впровадженням інноваційних технологій Наявність і функціонування кластерів (регіональних, міжрегіональних та транскордонних), інноваційних платформ, венчурних фондів Дієвість й результативність інноваційного розвитку регіону
Виробничо-підприємницькі	Галузева структура суб'єктів господарювання регіону Ділова активність підприємництва у регіоні Специфіка діяльності бізнесу, розвиненість бізнес-середовища Рівень конкуренції між товаровиробниками регіону Сформовані партнерські відносини між суб'єктами господарювання і владою
Управлінські	Стратегічна спрямованість програм розвитку регіону Досвід залучення до обговорення стратегій розвитку регіону провідних представників бізнесу, освіти і науки, молоді Партнерські відносини між бізнесом і владою Розвиток територіальних громад Ступінь запровадження е-врядування Ефективність регіонального управління Інтегрованість регіонального розвитку

**Розроблено автором*

Вплив кожної з груп перелічених чинників покликаний сприяти знаннєвому розвитку регіону, під яким доцільно розуміти процес прогресивних змін його соціально-економічного стану та підвищення якості життя населення, що є результатом приросту інтелектуального, інноваційного і людського капіталів та базується на активізації інструментів створення, використання і поширення знань, які сприяють формуванню ЕЗ і забезпечують прояв її різних форм на певній території. При цьому прискорити знаннєвий розвиток певного регіону можна завдяки як комплексності підходу до виокремлених чинників, так і вибіркового характеру відбору тих сфер впливу, що визначають специфіку та конкурентні переваги території щодо нагромадження знань. Визначення та урахування означеної специфіки має бути покладено у основу розробки стратегії

розвитку регіону.

Висновки та перспективи подальших розвідок. Таким чином, на основі теоретичного узагальнення результатів наукових досліджень, присвячених проблематиці становлення ЕЗ на регіональному та національному рівнях було здійснено уточнення сутності й ролі знань у сучасному суспільстві та удосконалено класифікацію їх властивостей, як джерела людського розвитку. Систематизовано характеристики, які дозволяють розкрити сутність знань з точки зору інформаційного походження, як результату досвіду людини або підприємства, як продукту, ресурсу і безпосередньо як фактору виробництва. Завдяки проведеному дослідженню було уточнено зміст кожної характеристики на основі встановлення властивостей знань у економічному та управлінському контекстах. Визначено чинники, що сприяють формуванню ЕЗ на регіональному рівні. Уточнено сутність поняття «знаннєвий розвиток регіону». Подальшим напрямом дослідження є визначення стратегій регіональної політики, спрямованих на формування ЕЗ з урахуванням існуючого інтелектуального, інноваційного і людського потенціалів певних територій.

Захарова О.В. Систематизація підходів до оцінки ступеня досягнення економікою країни стану економіки знань // О.В. Захарова, Н.О. Подлужна // Соціально-трудові відносини: теорія і практика. – Збірник наукових праць. ДВНЗ «КНЕУ ім. В. Гетьмана». – Київ – 2016. – №2. – С.91-99.